

LYSISTRATA: KADININ ANTİK YUNAN TOPLUMUNDAKİ YERİ*

Bekir GÜZEL**

ÖZET

21. yüzyılda kadının toplumdaki yerinin ve öneminin sorgulanması “kadın sorunu” ile birlikte en çok tartışılan konuların başında gelmektedir. Tarihte kadının toplumdaki yerini ve önemini etkileyen, nihayetinde de bugün üzerinde sıkça tartışılan kadın sorununun ortaya çıkmasına yol açan iki kırılma noktası vardır. İlki avcı toplayıcılıktan tarıma dayalı bir düzene geçiş; ikincisi ise insan gücüne dayalı üretimden makine gücüne dayalı üretime geçiştir. İlk kırılma ile birlikte anaerkil bir yapıya sahip olan toplumun, ataerkil bir yapıya dönüşmeye başladığı düşünülmektedir. Günümüzde yapılmış veya yapılan arkeolojik kazıların ve antropolojik araştırmaların sonucunda söz konusu ataerkil yapıyla ilgili pek çok bilgiye ulaşmak mümkündür. Örneğin Antik Yunan toplumunda kesin çizgilerle çizilmiş cinsiyet rollerinin olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Antik Yunan toplumunda kadının yerini anlamak için en iyi kaynak şüphesiz Platon’un ve Aristoteles’in eserleridir. Aslında her iki filozofa göre de Antik Yunan toplumunda kadın oldukça işlevsel bir konuma sahiptir; ancak aynı işlevsellikten politika ve ekonomi söz konusu olduğunda bahsedilemez. Ancak biz bu çalışmada kadının Antik Yunan toplumundaki yerini ortaya koymak için Aristophanes’in M.Ö. 411 yılında Atina’da sahnelenen Lysistrata adlı komediya oyunundan yararlanacağız. Oyun Peloponnesse Savaşı sırasında yazılmış ve sahnelenmiştir. Bu oyun, kadının Yunan toplumundaki yerinin ortaya konması açısından okuyucuya çeşitli örnekler sunmaktadır. Oyunda geçen diyaloglardan anlaşılacağı üzere Antik Yunan toplumunda kadınlar erkekler tarafından devamlı hakarete uğramakta, aşağılanmakta ve hor görülmektedirler. Bu yüzden bu oyun Antik Yunan toplumunda kadınlara kabul ettirilmeye çalışılan toplumsal kimliklere karşı bir tepkidir. Sonuç olarak, bugün batı uygarlığını temsil ettiğini iddia eden toplumların temelinde dışlanmaya, eşitsizliğe ve adaletsiz dayanan kemikleşmiş bir kadın algısının bulunduğu gerçeği bu çalışmada vurgulanmak istenen en önemli noktadır!

Anahtar Kelimeler: Lysistrata, Aristophanes, Antik Yunan, Kadın, Komediya

* Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Okt. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, El-mek: bekirguzel@gmail.com

---

LYSISTRATA: THE PLACE OF WOMAN IN ANCIENT GREECE

ABSTRACT

In the 21st century, the inquiry regarding the place and importance of woman is one of the much-debated issues along with the “woman problem”. In the history there are two milestones which had an influence on the place and importance of woman in society and ultimately led the much-debated woman problem today. The first one is a shift from hunter-gatherer society to agricultural one, and the second is a shift in production from manpower to machines. The first milestone is considered to be the starting point of the shift from a matriarchal society to a patriarchal one. As a result of today’s archeological excavations, it is possible to reach a lot of information on the culture of ancient patriarchal society. For example, based on the information we could easily state that there were distinct gender models in Ancient Greece. The best resources to consult in order to understand the place of women in Ancient Greece are obviously works of Plato and Aristotle. According to both philosophers actually woman had a functional place in Ancient Greece; however the same functionality was not even mentioned in politics and economy. However, in order to reveal place of women in Ancient Greece, this study focuses on the comedy *Lysistrata* which was put on stage by Aristophanes in B.C. 411 in Athens. The play was written and presented during Peloponnesse War. This play involves various samples in order to reveal the place of women in Greece society. Inferred from the conversations and statements of the play, in Ancient Greece women were insulted and humiliated by men continuously. For this reason, this play is a reaction to the imposed social identities to women in Ancient Greece. In conclusion, the most important point to emphasize in this study is the fact that today there is a rooted perception of woman based on ostracism, inequality and injustice in the societies which claim to represent western civilization!

STRUCTURED ABSTRACT

In the 21st century, the inquiry regarding the place and importance of woman is one of the much-debated issues along with the “woman problem”. In the history there are two milestones which had an influence on the place and importance of woman in society and ultimately led the much-debated woman problem today. The first one is a shift from hunter-gatherer society to agricultural one, and the second is a shift in production from manpower to machines. The first milestone is considered to be the starting point of the shift from a matriarchal society to a patriarchal one. In the hunter-gatherer period hunting was men’s duty while gathering was women’s duty. Both sides used to bring food to the clan. When there was nothing to hunt or gather in a place, other places were to discover. There was a respectful division of labor in the society; however agricultural system brought permanent settlement. Thus, the necessity of organizing the permanent residential places and plowing the plantations appeared. This system paved the way for men as the providers of food to become prominent and have a voice in the society. In the dominance of that new patriarchal structure the second

---

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/10 Summer 2015

milestone emerged which is known as “Industrial Revolution” today. With this revolution women and children were pushed into the production sector more than ever before. Henceforward the woman did not only do the household, take care of children and husband, cook and obey the husband. With the industrialization she was a part of the production, even the most important part; the cheap labor! Similarly exactly in the same period children were also started to smash between the cruel wheels of the capitalism. Children had to grow up among the cold walls of factories or in stuffy and humid mines kilometers down from the land and far away from home and mother-father’s or grandparent’s affection. Once works considered as playing games were now the part of life, survival, and necessity!

After the industrialization burden of the woman was doubled and she had to play different roles at the same time. The burden of chores on women was added by employment in factories about 14-15 hours a day! That shift brought by industrial revolution is one of the main reasons of the bleeding wound “woman problem” of today’s society. It is clear that the idea of feminism emerged as a stream of thought in modern society is not sufficient to eliminate this problem. The woman problem is considered as a problem of the post-modern society and accordingly solutions are sought; however as aforementioned briefly this problem is important and should be handled with an historical perspective. In order to discuss the woman problem in terms of history, this study is continued with the issues on place and perception of woman in Ancient Greece.

As a result of today’s archeological excavations, it is possible to reach a lot of information on the culture of ancient Greece. Based on the information we could easily state that there were distinct gender models in Ancient Greece. Although the administrative structure seems to be built on democratic governance, that system was not the same with today’s perception of democracy. Every citizen had a right on administration according to the Ancient Greece democracy. However, since the slaves were never and women and children were occasionally in some exceptions counted as citizens, that democracy was only right of men which are the citizens of Ancient Greece. In other words, democracy in Ancient Greece does not include social homogeneity.

The best resources to consult in order to understand the place of women in Ancient Greece are obviously works of Plato and Aristotle. According to both philosophers actually woman had a functional place in Ancient Greece; however the same functionality was not even mentioned in politics and economy. In *The Republic* Plato states that woman and man are innately the same. According to Plato in social life gender discrimination is out of question. Women are able to work as readily as men; however no women can handle a work as complete and stainless as men can (Plato, 2001:157). Aristotle regards women and men as different species innately since women are deprived of intelligence and knowledge compared to men. According to Aristotle, in an ideal community always the ruler and the ruled are required. As a structure of the community, in a family there has to be the ruler and the ruled. Aristotle considers women always have to be in the ruled part of the society. Actually women also have intelligence and wisdom; however they do not know how to use it! For this reason all the time a

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/10 Summer 2015

woman needs a man to guide her. According to Aristotle, the man in society means “creator”; the woman is only surrogator (Atılğan, 2013: 18-19).

The first examples of theatre appeared in Ancient Greece. Theatre which is considered to be appeared as an entertainment during the religious ceremonies in Ancient Greece was used as a way to educate people. Plato and Aristotle also have important detections and ideas on Ancient Greece Theatre. Particularly, Aristotle’s ideas were collected in Poetika which provided the first systematic information sharing regarding theatre. In order to reveal place of women in Ancient Greece, this study focuses on the comedy *Lysistrata* which was put on stage by Aristophanes in B.C. 411 in Athens. The play was written and presented during *Peloponnesse War*. This war started in 430-431 BC between Spartans and Athens which were once allies against Persians in order to defend Greece Peninsula. Until the year 404 BC, the war lasted about 27 years and finally Athens was defeated. However, considering the general results of the war not only Athens but also Spartans lost many things. Particularly, in terms of socio-economy both sides had serious problems. Those socio-economic problems were not out of the notice by the famous play- write Aristophanes.

The riot of women because of being disgusted with having their children and husbands away from home in fronts as a result of the long lasting war is the focus in the play. Although the attempt to riot organized by *Lysistrata*, a woman from Athens, was first seen as irrational; it was successful and brought peace to Athens and Sparta. This play involves various samples in order to reveal the place of women in Greece society.

Inferred from the conversations and statements of the play, in Ancient Greece women were insulted and humiliated by men continuously. For this reason, this play is a reaction to the imposed social identities to women in Ancient Greece. It was a sign of the war against imposed social identities in that period! A famous French philosopher Charles Fournier was known as the first to state that women are criteria to the freedom and development of a society; however this play shows clearly that in Ancient period Aristophanes had already reflected similar ideas in his works. In conclusion, the most important point to emphasize in this study is the fact that today there is a rooted perception of woman based on ostracism, inequality and injustice in the societies which claim to represent western civilization!

Key Words: *Lysistrata*, Aristophanes, Ancient Greece, Women, Comedia.

1. Giriş

Toplum içinde yaşadığı herkese çeşitli roller yüklemektedir ve bu roller insanlık tarihi kadar eskidir; Âdem babadır, Havva annedir, Habil ile Kabil kardeştir. Toplumsal roller cinsiyete, yaşa, zamana veya sosyo-ekonomik vb. durumlara göre farklılık göstermekte ve zamanla değişebilmektedir. Bu rollerin değişimi için insanlık tarihinde iki kırılma noktası vardır. İlki avcı toplayıcılıktan tarıma dayalı bir düzene geçiş; ikincisi ise insan gücüne dayalı üretimden makine gücüne dayalı üretime geçiş. İlk kırılma ile birlikte, Orhan Hançerlioğlu’nun da ifade ettiği üzere

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/10 Summer 2015

insanların içinde birisi çıkıp, bir toprak parçasının etrafına kazıklar çakıp “burası benimdir” demiş ve insanlık tarihi artık bu çakılan kazığı yerinden söküp atmak için çekilen acıların tarihi olmuştur (Hançerlioğlu, 2010:300). Artık toplumda özel mülkiyet anlayışı ortaya çıkmış ve toplum anaerkil bir yapıdan ataerkil bir yapıya doğru dönüşüm yaşamıştır. Yeni oluşan bu ataerkil yapının egemenliğinde ise ikinci kırılma yaşanmıştır. Bu kırılma günümüzde “Sanayi Devrimi” adıyla bilinmektedir. Bu devrim ile birlikte kadınlar ve çocuklar hiçbir dönemde olmadığı kadar üretim sektörünün içine itilmişlerdir. Artık kadın evde oturup ev işlerini idare eden, çocuklara bakan, yemek yapan ve kocasına kayıtsız şartsız itaat eden bir kişi değildir. Sanayileşme ile birlikte kadın üretimin bir parçasıdır, hem de en önemli parçası; artık o işgücüdür, hem de ucuz işgücü! Aynı şekilde çocuklar da oluşan kapitalist sistemin acımasız çarkları arasında ezilmeye tam bu dönemde başlamışlardır. Artık çocuklar da sıcak evlerinden, anne-baba veya büyük anne-baba şefkatinden uzakta, fabrikaların soğuk duvarları arasında ya da yerin kilometrelerce altında nemli, havasız dehlizlerde büyümek zorundadırlar. Önceden oyun olarak yapılan işler artık onlar için hayatın ve hayatta kalmanın bir parçasıdır, zorunluluktur!

Sanayileşme sonrasında kadının toplumsal alandaki yükü iki kat artmış ve kadın farklı rolleri aynı anda üstlenmek zorunda kalmıştır. Kadınların üzerine yüklenmiş onca ev işine bir de fabrika işleri eklenmiştir; hem de günde ortalama 14-15 saat çalışma gerektiren işler! Sanayi Devrimi ile birlikte gelen bu değişim günümüz toplumunun kanayan yaralarından biri olan kadın sorununun temelinde yatan ana nedenlerin başında gelmektedir. Bugün modern toplumda bir fikir akımı olarak ortaya çıkan feminizm düşüncesinin de bu sorunun ortadan kalkmasına yeteri kadar katkı sağlayamadığı ortadadır. Kadın sorunu post modern topluma ait bir sorun olarak algılanıp buna göre çözüm yolları aranmakta ise de yukarıda kısaca ifade edildiği üzere bu sorun tarihsel bir düzlemde ele alınması gereken büyük ve önemli bir sorundur. Söz konusu sorunu tarihsel bir düzlemde değerlendirebilmek için çalışmaya Antik Yunan toplumunda kadının yeri ve kadın algısı üzerine değerlendirmeler yapılarak devam edilecektir.

2. Antik Yunan Toplumunda Kadının Yeri ve “Kadın Algısı”

“Antik Çağ” olarak bilinen ve Antik Yunan ile Antik Roma uygarlıklarının birleşmesinden oluşan dönem M.Ö. 8. yüzyılda başlamaktadır. Bu dönem M.S. 5. yüzyıla kadar da devam etmektedir. Antik Yunan uygarlığının en parlak dönemini M.Ö. 8. ve 2. yüzyıllar arasında yaşadığı düşünülmektedir. M.Ö. 146 yılında Yunanistan’ın Romalılar tarafından işgal edilmesiyle Olimpiyat Oyunları ile başlayan Antik Yunan altın çağı sona ermiştir. Bu olaydan sonra Yunanistan ve Antik Yunan kültürü M.S. 5. yüzyıla kadar devam eden sürede Roma egemenliğinin ve kültürünün gölgesinde kalmıştır; böylece arı Antik Yunan kültürü melezeleşmiştir. Günümüzde yapılmış veya yapılan arkeolojik kazıların ve antropolojik araştırmaların sonucunda Antik Yunan kültürü ile ilgili pek çok bilgiye ulaşmak mümkündür; idari, ekonomik ve toplumsal yapılar, tıbbi ve mimari yapılar, edebî ve sanatsal faaliyetler, ...vb. Elde edilen bilgilerden yola çıkarak Antik Yunan toplumunda kesin çizgilerle çizilmiş cinsiyet rollerinin olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. İdari yapı demokratik bir yönetim üzerine inşa edilmiş olarak görülse de bu demokratik yönetim sisteminin işleyişi bugün bizim anladığımız şekilde değildir. Antik Yunan demokrasisine göre tüm vatandaşların yönetimde söz hakkı bulunmaktadır. Ancak köleler hiçbir zaman, kadınlar ve çocuklar ise bazı istisnai durumlar dışında vatandaş olarak sayılmadıkları için bu demokrasi sadece vatandaş olan erkeklere verilmiş bir demokrasidir. Yani Antik Yunan demokrasisi toplumsal homojenliği sağlayan bir yapıya sahip değildir. Bu durumda da kadın her zaman ikinci sınıf vatandaş muamelesi görmektedir. Örneğin düzenlenen Olimpiyatlara sadece erkekler katılabilmektedirler. Erkekler oyunların yapıldığı alanlara kadınların kılık değiştirerek gelmelerini önlemek için oyunlara yarıp çıplak katılımı zorunlu tutmuşlardır. Kadınlar sadece oyunlara değil zaman zaman tapınaklara da alınmamışlardır. Antik Yunan toplumunda bir kişinin tapınaklara girebilmesi için onun her türlü pislikten arınmış olması gerekmektedir. Toplumsal inanişaya göre ise

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/10 Summer 2015

doğum yapan kadın 40 gün boyunca temiz olamaz; bu yüzden kadınlar temizleninceye kadar tapınaklara girememişlerdir (Atılğan, 2013: 16). Kadınların evin içinde olur olmaz yerlerde erkeklerin karşısına çıkması da kabul edilebilir bir durum değildir. Bu yüzden evlerin girişinde ya da ilk katında kadınlar için ayrılmış odalar bulunmaktadır. Kadınlar işte bu odalarda oturmak zorundadırlar. Antik Yunan toplumunda kadınlar istedikleri zaman dışarı çıkamazlardı, istediklerini istedikleri zaman asla yapamazlardı; hele ülke yönetimi, savaş veya ekonomi gibi konularda kendi aralarında bile konuşamazlardı (!). Kız çocukları drahomaları¹ yüzünden genellikle aileleri tarafında istenmezlerdi; sadece zengin ailelerin evlerinde bir taneden fazla kız çocuğu bulunurdu. Kız çocuklarının ne ailelerine ne topluma ne de devlete bir katkı sağlayamayacaklarına inanılmaktaydı. Çocuk yetiştirilmesi konusunda kadınlara kesinlikle güvenilmezdi. Antik Yunan erkeklerine göre “akılsız” olan kadınların akıllı bir yurttaş yetiştirmeleri beklenemezdi. Bu yüzden erkek çocuklarının yetiştirilmesi sadece erkekler tarafından yapılmaktaydı. Ancak bu kişinin erkek çocuğun babasının dışında bir erkek olması gerekmektedir. Yunan toplumundaki her “köle olmayan erkek çocuk” bir erkek tarafından yardımcı olarak seçilirdi. Yetişkin bir erkek oluncaya kadar tüm zamanını bu kişi ile geçirirdi (Atılğan, 2013:16-18).

Antik Yunan toplumunda kadının yerini anlamak için en iyi kaynak şüphesiz Platon’un ve Aristoteles’in eserleridir. Antik Yunan toplumundaki kadınların rolleri hakkında Platon *Devlet*; Aristoteles ise *Politika* adlı eserinde düşüncelerini ifade etmektedir. Aslında her iki filozofa göre de Antik Yunan toplumunda kadın oldukça işlevsel bir konuma sahiptir; ancak aynı işlevsellikten politika ve ekonomi söz konusu olduğunda bahsedilemez. Platon *Devlet* adlı eserinde kadın ile erkeğin doğuştan aynı olduklarını ifade etmektedir. Platon’a göre toplumsal yaşam içinde cinsiyet farklılığından bahsedilemez. Kadın da tıpkı erkek gibi pek çok işi kolaylıkla yapabilir; ancak hiçbir kadın bir işi erkeklerin yaptığı kadar eksiksiz ve kusursuz yapamaz (Platon, 2001:157). Yani Platon’a göre kadın ile erkek doğuştan eşittir; ama erkek daha becerikli ve yeteneklidir (!). Platon’un devlet düşüncesinde erkekler gibi düşünen, karar veren ve davranan kadınların yetiştirilmesi yer almaktadır. Onun ideal devlet düşüncesinde cinsiyet ayrımı olmayan tek tip bir vatandaş modeli yer almaktadır. Bu düşüncelerden de anlaşılacağı üzere Platon kadın ile erkeği doğuştan ayrı tutmamakla beraber sosyal hayat içinde kadını yok saymaktadır.

Aristoteles’e göre ise kadın ile erkek doğuştan farklı olan iki ayrı türdür; çünkü kadınlar erkeklere oranla zekâdan ve bilgiden yoksun varlıklardır. Aristoteles’in *Politika* adlı eserinde ifade ettiği düşüncelerinde ideal bir devlette her zaman yöneten ile yönetilenler bulunmalıdır. Aile de bir devlet yapısı olarak düşünüldüğünde burada da yönetenler ve yönetilenler olmalıdır. Ona göre toplumsal alanda kadın her zaman yönetilen olmalıdır. Aslında kadınlarda da zekâ ve akıl vardır; ancak kadın bunu nasıl kullanacağını bilemez! Aristoteles’in kadınların zekâdan ve bilgiden yoksun olduklarını ileri sürerken ifade ettiği kadınların zekâlarını ve bilgilerini nasıl kullanacaklarını bilmemeleridir. Bu yüzden bir kadının kendisini yönetecek bir erkeğe ihtiyacı vardır. Aristoteles’e göre toplumda erkek demek “yaratıcı” demektir; kadın ise sadece “taşıyıcı”dır (Atılğan, 2013: 18-19).

Her iki filozofun eserlerini incelediğimizde temelde aynı düşünceleri paylaştıkları görülmektedir. Aristoteles, Platon’dan farklı olarak kadın ile erkeği doğuştan farklı iki tür olarak kabul etmektedir. Lucien Goldmann’ın oluşumsal/genetik yapısalılık anlayışına göre yazar veya sanatçı bir edebi eser ya da bir sanat eseri ortaya koyduğu zaman bu eser aslında toplumun kolektif bilincini yansıtan toplumsal bir eserdir, bireysellikten uzaktır (Goldmann, 1964: 345). Bu anlayışa göre hiçbir eser toplumdaki düşünceden ve algıdan bağımsız bir şekilde ortaya çıkamaz. Söz konusu eseri ortaya koyan kişi ister istemez toplumun kolektif bilincinden veya toplumsal algıdan etkilenmiştir. Bu kişiler aynı zamanda içinde yaşadıkları toplumların sözcüleri konumundadırlar

¹ Antik Yunan toplumunda evlenecek kızların çeyizlerine verilen isim.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/10 Summer 2015

(Goldmann, 1964: 354). Bir topluma ait olan sanat eserleri o toplumun dünya görüşü, yaşayışı, gelenek ve görenekleri hakkında bilgi vermektedir. Bu yüzden Antik Yunan toplumunda kadının yerinin tespit edilebilmesi için Aristoteles'in ve Platon'un eserleri dışında diğer edebi ve sanatsal metinlere de bakmakta yarar vardır.

3. Antik Yunan'da Tiyatro

Tiyatro sanatı ile ilgili ilk örnekler Antik Yunan döneminde ortaya çıkmıştır. Antik Yunan toplumunda dini törenler sırasında bir eğlence olarak ortaya çıktığı düşünülen tiyatro bazı dönemlerde toplumun eğitilmesi için bir araç olarak kullanılmıştır. Antik Yunan'da başta Sophokles olmak üzere Euripides ve Aiskhylos gibi çok ünlü tragedya yazarları ile Menandros, Terentius ve Aristophanes gibi çok ünlü komedy yazarları yetişmiştir. Tiyatro Antik Yunan kültürü, uygarlığı ve toplumu için zamanla karakteristik bir sanat haline gelmiştir. Özellikle M.Ö. 5. yüzyılda tiyatro Antik Yunan uygarlığında altın çağını yaşamıştır. Şener'e göre bunun nedeni Yunanistan'ın Pers Savaşı'ndan galip olarak çıkması ve Atina devletinin Yunan Yarımadası'ndaki en zengin devlet haline gelmesidir. Tragedya ve komedy türlerinin en ünlüleri ve önemlileri bu dönemde yazılmış ve sahnelenmiştir. "Tragedyanın Antik Yunan uygarlığının Arkaik Çağı sayılan İ.Ö. VII. ve VI. yüzyıllarda Tanrı Dionysos onuruna yapılan törenlerde söylenen dithirambos şarkılarından doğduğu varsayılmaktadır." (Şener, 2010: 16). Komedyanın da aynı şekilde Dionysos için yapılan bağbozumu şenlikleri sırasındaki geçiş törenlerinde ortaya çıktığı düşünülmektedir. "Komedy, bu eğlenceli geçit törenlerinde yapılan açık saçık taklitlerin düzenli bir biçim kazanmasıyla oluşmuştur" (Şener, 2010: 16). Ancak komedy pek çok Yunanlı filozof tarafından tragedyaya göre daha bayağı ve aşağı görülmektedir. Platon genel olarak tiyatroya karşı olumsuz düşüncelere sahip olan en ünlü filozoflardan birisidir. Devlet adlı eserinde ifade ettiği üzere tragedya insanı gereksiz heyecana sürüklemektedir ki bu heyecan iyi bir vatandaş için çok tehlikelidir; çünkü vatandaşların sağduyuları ile hareket eden kişiler olması devletin güvenliği ve devamlılığı için çok önemlidir. Bu heyecan sadece devlet için değil kişinin kendisi için de son derece zararlıdır. Ona göre Atina'nın özgür vatandaşları, yaşamları boyunca akıllarını kullanarak ve sağduyulu davranarak hareket etmelidirler; ancak tiyatro akla aykırıdır çünkü tiyatro gerçeğin bir taklididir ve asla gerçeği yansıtamaz. Platon tiyatroya bu kadar karşı olmasına rağmen bazı durumlarda tragedyanın insanların eğitilmesi veya bilinçlendirilmesi için kullanılabileceğini de belirtmektedir. Komedy ise kesinlikle yararsız, saçma ve akıl dışı bir uğraştır (Şener, 2010: 22-24).

Aristoteles tiyatro hakkındaki düşüncelerini Platon'a göre daha sistemli ve düzenli olarak sunmuştur. Poetika adlı eserinde hem tragedya hem de komedy hakkındaki düşüncelerini Sophokles'in, Euripides'in, Aiskhylos'un ve Aristophanes'in oyunlarından örnekler vererek açıklamıştır. Genel olarak tragedyalar üzerine yoğunlaştığı eserinde Aristoteles, tiyatronun özellikle de tragedyanın kesinlikle insanlara zararlı olmayacağını; aksine insanların eğitilmesi ve özgür vatandaşlar yetiştirilmesi için son derece önemli olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca bu eserde tragedya-komedy ile tragedya-destan arasındaki farklar da açık ve sistemli bir şekilde belirtilmektedir. Ona göre tüm sanat türlerinin temelinde taklit (mimesis) yer almaktadır (Aristoteles, 2010: 19). "Poetika'da gerçekliğe ve olasılığa önem verilmekle birlikte yaratıcı düş gücüne özgürlük tanınmıştır. Sanatın uyandıracığı heyecan yadsınmamış, yalnız heyecansal durumun aşılabileceğine işaret edilmiştir. Aristoteles, sanatın kendine özgü bir etkileme gücü olduğunu, özellikle tragedyanın, bu gücü tam olarak kullandığı zaman canlı bir hoşlanma duygusu uyandırdığını söyleyerek, tragedya ve estetik duygu arasında sağlam bir bağ kurmuştur" (Şener, 2010: 25-26).

Aristoteles'e göre Atina'daki insanların birbirleriyle arasındaki farkı, insanların iyi ya da kötü olmaları belirlemektedir. Toplumdaki iyi insanları tragedyalar, kötü insanları da komedyalar

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/10 Summer 2015

taklit etmektedir. Ona göre eğer bir kişi kötü ise ve tragedyada taklit edilmesi gerekiyorsa tragedyada onu da iyi olarak taklit etmelidir; çünkü tragedyalar topluma yararlı olmak, iyi örnek olmak için yapılmaktadır (Aristoteles, 2010: 23). Fakat tiyatronun iki türü de, tragedya ve komedyaya, Antik Yunan uygarlığında ve sanatında var olan oran-orantı, denge ve uyum kriterlerine uygun olmalıdır. Bu bağlamda her tragedyada bir düğüm bir de çözüm bölümü bulunmalıdır (Aristoteles, 2010: 63). Komedyalar hemen her zaman mutlu sonla biterken; tragedyalar genellikle mutsuz bir sonla bitmektedir. Bunun en önemli sebebi izleyicinin, yani vatandaşın, “*katharsis*” adı verilen arınma hissini yaşamasıdır. Katharsis kötü, zararlı ve ahlak dışı düşüncelerin vücuttan atılması anlamına gelmektedir ve Aristoteles’e göre tragedyanın asıl görevi insanlarda uyandırdığı acıma duygularıyla ruhu tutkularından temizlemektir (Şener, 2010: 44). Aristoteles’ten sonra yazılan bazı eserlerde komedyanın insanları kahkaha atarak arındırdığı, bu yüzden katharsisin arındırma ilkesinin komedyaya için de geçerli olduğu ileri sürülmektedir. Ancak komedyaya ne Platon ne Aristoteles tarafından gerçek anlamda topluma yararlı bir tiyatro türü olarak algılanmamıştır. Antik Yunan toplumunda komedyaya sadece komedyaya yazarları sahip çıkmıştır. Örneğin Aristophanes “*komedyanın yalnızca eğlence sağlamakla kalmadığını, ayrıca toplumun beğenisini eğittiğini, ahlak eğitmeni ve siyaset danışmanı görevini yaptığını ileri sürmüş, eserlerinde doğruyu, gerçeği söylediğini, büyük mevkilerdeki kötü kişilere saldırarak ülkeyi pakladığını belirtmiştir*” (Şener, 2010: 52). Bu çalışmada kadının Antik Yunan toplumundaki yerini ortaya koymak için yararlanılacak olan “*Lysistrata*” adlı oyun Aristophanes tarafından yazılmıştır. Oyun Aristophanes’in de belirttiği üzere Atina’da büyük mevkilerde bulunan “kötü kişilere” saldırarak ülkeyi paklamayı amaçlamaktadır.

4. Lysistrata ya da “Kadınlar Savaşı”

Lysistrata adlı komedyaya oyunu M.Ö. 411 yılında Atina’da Aristophanes tarafından sahnelenmiştir. Atinalılar ve Spartalılar Perslilere karşı Yunan Yarımadası’nı savunmak için Pers Savaşı boyunca müttefik olarak hareket etmişlerdir. Yapılan müttefiklik anlaşmasıyla Atina ve Sparta şehirleri Perslilere karşı büyük bir başarı ile savunulmuş ve yağmalanmaktan kurtulmuştur. Savaş boyunca Spartalılar karadan; Atinalılar da denizden etkili savunma örnekleri göstermişlerdir. Pers tehlikesinin ardından Atina devleti denizlerdeki hâkimiyet alanını genişletmiş ve daha güçlü bir hale gelmiştir. Böylece Atina ekonomik olarak bölgedeki en güçlü devlet haline gelmiştir. M.Ö. 446-447 yıllarında Atinalılar ile Spartalılar arasındaki iyi niyet anlaşması bozulmuş ve iki devlet karşı karşıya gelmiştir. Böylece iki devlet arasında M.Ö. 430-431 yıllarında *Peloponnesse Savaşı* başlamıştır. M.Ö. 404 yılına kadar, yaklaşık 27 yıl, süren bu savaştan Atina devleti mağlup olarak ayrılmıştır. Ancak savaşın genel sonuçlarına bakıldığında sadece Atina değil; Sparta da bu savaşta çok şey kaybetmiştir. Özellikle sosyo-ekonomik açıdan iki devlette de ciddi sorunlar ve sıkıntılar yaşanmıştır. Sosyo-ekonomik açıdan ortaya çıkan sorunlar dönemin ünlü komedyaya yazarı Aristophanes’in de dikkatinden kaçmamıştır. *Peloponnesse Savaşı* sırasında yaşananlar Aristophanes tarafından M.Ö. 411 yılında sahnelenen *Lysistrata* adlı oyunda yansıtılmıştır. Bu yüzden Aristophanes bu dönemde, toplumu eğitime ve bilinçlendirme işlevlerini üstlenerek, Atina demokrasisinin yurttaş sınıfına tanıdığı düşünce ve söz özgürlüğünü sonuna dek kullanmış bir komedyaya yazarı olarak anılmaktadır (Yüksel, 1990:561).

Lysistrata adlı oyunda *Peloponnesse Savaşı* sırasında savaşın uzun sürmesinden; kocalarının, çocuklarının veya babalarının uzun süredir cephede olmasından bıkan Atinalı ve Spartalı kadınların bu duruma isyan etmeleri konu edilmektedir. *Lysistrata* adında Atinalı bir kadın tarafından organize edilen isyan girişimi ilk başlarda akıl dışı olarak görülse de başarı ile sonuçlanmış ve Atina ile Sparta arasında barış anlaşması imzalanmıştır. Bu oyun kadının Yunan toplumundaki yerinin ortaya konması açısından okuyucuya çeşitli örnekler sunmaktadır. Oyunun ilk sahnelerinde kadınlar kendi aralarında konuşmaktadırlar. Bu konuşmalarda kadınların kendileri

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/10 Summer 2015

hakkında söyledikleri toplumsal alanda kendilerine yüklenen rollerin anlaşılması açısından oldukça önemlidir.

Kleonike:

- *Günaydın, Lysistrata. Bu ne hal, ne var? Polis gibi bakma öyle iki gözüm, kaşlarını çatmak yakışmıyor sana.*

Lysistrata:

- *Kuduracağım öfkemden, olur şey değil! Bir de erkekler bizi kurnaz, becerikli bilirler.*

Kleonike:

- *Öyleyizdir ya.*

Lysistrata:

- *Öyleyizdir ama bir iş için toplanalım, konuşalım dedik, hem şöyle böyle bir iş de değil; uykularına kıyıp gelemiyorlar.*

Kleonike:

- *Sabret, şekerim, gelirler. Kadın kısmının evden çıkması kolay mı? Kimi kocasına bakacak, kimi çocuğunu yatıracak, yıkayacak, yedirecek. (Aristophanes, 2010:328).*

Bu konuşmalar sırasında diğer kadınlar da yavaş yavaş Lysistrata'nın evinin önünde toplanırlar. Oyun iki farklı mekânda geçmektedir. İlk mekân olarak Lysistrata'nın evinin önü seçilmiştir. İkinci mekân ise Akropolis'tir. Diğer kadınlar da toplanınca konuşulanlar kadınların kendileri hakkında neler düşündüklerini ve ataerkil toplum yapısının kadınları toplumsal alanda nasıl konumlandığını ortaya koymaktadır.

Lysistrata:

- *Devletin işlerini ele almalıyız. Yoksa ne Peloponez kalır ortada...*

[...]

Kleonike:

- *Böyle parlak işleri kadınlardan nasıl beklersin? Akıllı kişilerin işleri bunlar. Bizim işimiz gücümüz boya sürünmek, takıp takıştırmak, sarı fistan, süslü pabuç edinmek... (Aristophanes, 2010:317).*

Oyunda kadınların kendileri hakkındaki düşünceleri yukarıdaki gibi ifade edilirken; erkeklerin kadınlara karşı olan bakış açıları koro aracılığıyla yansıtılmaktadır. Koro Antik Yunan tiyatrosunun oldukça önemli bir parçasıdır. "Oyunda ortaya atılan "tartışma"yı alevlendiren, tartışmanın her iki yanında da yer alan, oyunun "Parabasis²" bölümünde ise "öne çıkararak" seyirciye yazar adına seslenen koro, Eski Komedi türünde Atinalı yurttaşın kafası ve vicdanı gibiydi." (Yüksel, 1990:561). Genç kadınlar ilk olarak gün doğarken Lysistrata'nın evinin önünde toplanırlar. Bu sırada Lysistrata tarafından daha önceden örgütlenmiş yaşlı kadınlar da Akropolis'i ele geçirmek için harekete geçmişlerdir. Plan gayet basittir! Yaşlı kadınlar kurban kesme bahanesiyle Akropolis'e girecekler ve oraya yerleşeceklerdir. Daha sonra da diğer tüm kadınlar burada toplanacaklardır. Ancak yapılan eylemin başarıya ulaşması için Spartalı kadınların da desteğine ihtiyaç vardır; çünkü tek taraflı olarak Atinalı erkeklerin savaştan çekilmesi barış için yeterli değildir. Lysistrata bunun için Spartalı kadınları da planına ortak etmiştir. Oyunda Lampito Spartalı kadınların öncüsü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Lampito:

- *Nedir bu bağrıışmalar?*

² Antik Yunan tiyatrosunda oyuncuların maskelerini çıkarıp tartıştıkları, yazarın düşüncelerini ifade ettikleri bölümdür.

Lysistrata:

- *Dediğim oldu: Kadınlar Akropolis'i ele geçirdi. Haydi, Lampito sen git de, kendi memleketinde işleri yoluna koy. Bunları da bize rehine bırak.*

(Boiotialı ve Korinthoslu kadınları alıkoyar. Lampito çıkar.)

- *Biz de Akropolis'e girip, oradakilere kapıları tutmak için yardım edelim.* (Aristophanes, 2010:327).

Böylece Atina hazinesinin bulunduğu Akropolis kadınlar tarafından işgal edilmiştir. Savaşmak için ihtiyaç duydukları maddi desteği almak isteyen erkekler de karşılarında eşlerini, kızlarını ya da annelerini bulacaklardır. Bu durumda erkekler için iki seçenek vardır; ya kadınlardan istediklerini, devlet hazinesini, zorla alacaklar ya da kadınların isteklerine boyun eğeceklerdir; yani savaşı bırakacaklardır! Parabasis bölümünde öne çıkan koro ile erkekler heyeti kadınları ikna etmeye çalışmaktadır; ancak erkeklerin kadınlara karşı olan tutumu işleri daha da çıkmaza sürüklemektedir. Yaşlı erkeklerden³ oluşan erkekler korusunun sahneye ilk girişi erkeklerin bu duruma nasıl tepki vereceklerini de ortaya koymaktadır.

Erkek Korobaşı:

- *Yürü, Drakes!*
- *Bu yabani zeytin kütüğü*
- *Omuz bırakmıyor insanda.*
- *Ama ha gayret,*
- *Ağır ağır da olsa, yürü gidelim.*

Koronun Birinci Yarısı:

- *Yaşadıkça neler görüyor insan!*
- *Hey gidi dünya,*
- *Kim derdi ki kadınlar,*
- *Evimizde oturan, ekmeğimizi yiyen bu cadılar*
- *Koca Akropolis'i alacaklar, tanrıçayı ele geçirecekler,*
- *Kapılarını sürgüleyip, kapayacaklar suratımıza.*

Erkek Korobaşı:

- *Haydi, çabuk, Akropolis'e çıkalım, Philurgos!*
- *Ağaç kütüklerini dizelim çepeçevre,*
- *Yakalım başımıza bu işi açan kadınları!*
- *Yakalım topunu birden kendi ellerimle,*
- *En başta da Lykon'un karısı olacak o kahpeyi!* (Aristophanes, 2010:328).

Koronun ifadelerinden de anlaşılacağı üzere kadınlar tarafından gerçekleştirilen bu eylem yaşlı erkekler için bir şok etkisi yaratmıştır. Kadınların Akropolis'i ele geçirmesi, o güne kadar görülmemiş; hatta akla bile gelmeyecek bir eylemdir! Kaldı ki kadınların her istediklerinde Akropolis'e girmeleri bile mümkün değildir. Özellikle yeni doğum yapmış Atinalı bir kadın en az 40 gün her ne sebeple olursa olsun Akropolis'e giremez! Yaşlı erkekler (erkekler korusu) Akropolis'e ulaşıncaya tüm kütükleri etrafa saçarak Akropolis'i ateşe verirler. Dumanlar arasında kalan kadınlar telaşla yangına müdahale etmeye çalışırlar.

³ Yaşlı ve çocuk yaşta olan erkekler dışındakiler savaşta olduğu için ilk erkekler korusu yaşlı erkeklerden oluşturulmuştur.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/10 Summer 2015

Kadın Korobaşı:

- *Ey kadınlar, nedir bu duman? Yangın mı var?*
- *Koşun dostlar, daha çabuk, daha çabuk!*

Kadınların Birinci Korosu:

- *Aman koş, Nikodike, koş, durma!*
- *Yoksa ne Kalyke kalır, ne Kritylla.*
- *Bir yandan rüzgâr körüklüyor ateşi,*
- *Bir yandan şu kör olası ihtiyarlar.*

[...]

Kadınların İkinci Korosu:

- *Duydum ki bunak ihtiyarlar geliyormuş Akropolis'e,*
- *Sırtlarında kocaman kütükler, hamam yakacaklarmış gibi,*
- *"Kızartmalı bu şirretleri!" diye bağıra bağıra.*
- *Ulu Athena, sen koru kadınları yanmaktan. (Aristophanes, 2010:329-330).*

Yangına müdahale etmek için Akropolis'ten dışarı çıkan kadınlar yaşlı erkelerle karşılaşılır. Erkek korosu kadınları Akropolis'in önünde beklemektedir. Bu andan itibaren iki koro arasında atışmalar ve taşlamalar başlar. Bu sırada ortaya çıkan sözler ve ifadeler Antik Yunan toplumunun düşüncesi ve vicdanıdır.

- *Kadın Korobaşı: (Kadınların birine)*
- *Dur hele, bu da nesi?.. (Erkekler korosunu görür.)*
- *Hay kör olası herifler, pis alçaklar,*
- *Erkek dediğin yapar mı bu yaptığınızı?*

Erkek Korobaşı:

- *Görün, görün inanılır şey mi bu?*
- *Bir sürü kadın da yardıma geliyor dışarıdan.*

Kadın Korobaşı:

- *Ne şaşırdınız bizi görünce?*
- *O kadar kalabalık sanmıyordunuz bizi demek.*
- *Daha bu gördüğünüz bizim on binde birimiz.*

Erkek Korobaşı:

- *Ayol Phaidros, ağız açtırmak doğru mu bu kadınlara?*
- *Kıralım sopaları kafalarında ne bekliyoruz?*

Kadın Korobaşı:

- *Gelin bizde testileri yere koyalım,*
- *Ellerimiz boş olsun saldırırlarsa.*

Erkek Korobaşı:

- *Bu kadınların çenelerini dağıtmazsak, ağızları durmayacak.*

Kadın Korobaşı:

- *Haydi, vursana geldim işte!*
- *Yumruğu yerim ama ısıracağım yerinden de*

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/10 Summer 2015

- *Hayır kalır mı görürsün.*
Erkek Korobaşı:
- *Kes sesini yoksa pestilini çıkarırım!*
Kadın Korobaşı:
- *Hele bir dokundur bakalım parmağının ucunu Stratyllis'e.*
Erkek Korobaşı:
- *Seni döve döve gebertemez miyim?*
- *Ne yapabilirsin bana?*
Kadın Korobaşı:
- *Dişlerimle ciğerlerini, bağırsaklarını sökerim senin.*
Erkek Korobaşı:
- *Euripides en akıllısıymış şairlerin:*
- *Sahiden kadınlardan aşâğılık yaratık yokmuş! (Aristophanes, 2010:330-331).*

Oyunda kadın korobaşı ile erkek korobaşı arasında geçen bu diyaloglar Antik Yunan toplumunda karşı cinsin birbirleri hakkındaki düşüncelerinin bir dışavurumudur. Konuşmanın başında iki tarafın da birbirine karşı kötü sözlü ifadeler ve yakıştırmalar yaptıkları görülmektedir. Daha sonra iki tarafın da birbirlerine karşı fiziksel şiddet eğilimi/yönelimi gösterdikleri görülmektedir. Erkek korobaşının ünlü tragedya yazarı Euripides'ten örnek vererek "*Sahiden kadınlardan aşâğılık yaratık yokmuş!*" demesi de Antik Yunan toplumunda kadınlara karşı geçmişten beri var olan negatif ve ayrımcı tutumun bir göstergesidir. Ayrıca Antik Yunan tiyatrosunda yer alan koronun, yazarın da duygu ve düşüncelerini yansıttığı göz önüne alındığında bu alımtıda Aristophanes'in Euripides'e yönelik eleştirisi de açıkça görülmektedir. Oyunda kadınların örgütlü bir şekilde erkeklere ve ataerkil yönetime isyan ettiğini anlayan erkek korobaşı, kadın korobaşı ile bir uzlaşma arayışı içine girmiştir. Böylece kadınlara ne istedikleri sorulur.

Probulos⁴: (Lysistrata, Kleonike ve Myrrhine'ye)

- *Soruyorum size, Zeus hakkı için, doğruyu sizin ağzınızdan duymak istiyorum: Ne maksatla zapt ettiniz kalemizi?*

Lysistrata:

- *Parayı emniyete almak ve sizin para için savaşmanızı önlemek için.*

Probulos:

- *Demek biz para için savaşıyoruz, öyle mi?*

Lysistrata:

- *Evet, para için, para için bunca gürültü patırtı. Peisandros'un ve başka devlet adamlarının kavga çıkarmaları hep para çalmak fırsatını bulmak için değil mi? Ama şimdi yapsınlar bakalım ne yapabilirlerse. (Kaleyi göstererek)*

- *Para nah işte şurada, gelsin alsınlar bakalım şimdi.*

Probulos:

- *Ne yapacaksın parayı?*

Lysistrata:

- *Sorduğu soruya bak! Para işlerini biz yöneteceğiz. (Aristophanes, 2010:336-337).*

⁴ Antik Yunan toplumda bugünkü anlamıyla vali gibi yöneticilere verilen ad.

Erkek korobaşı kadın korobaşı ile başa çıkamayacağını anlayınca arabulucu olarak devreye yetkili kişi olarak Probulos girmiştir; ancak Probulos da erkek olunca işler daha da içinden çıkılmaz bir hal almıştır. Lysistrata'nın Probulos'a söyledikleri erkeklerin kadınlara karşı daha da öfkelenmelerine yol açmıştır. Kadınlar, Lysistrata aracılığıyla eteklerindeki tüm taşları dökmüşler, o güne kadar kocalarına söylemek isteyip de söyleyemedikleri ne varsa söylemişlerdir.

Probulos:

- [...] Cadaloz!
- Haydi, söyle ne söyleyeceksen.

Lysistrata:

- Söyleyeceğim elbet. Biz kadınlar savaşın ilk günlerinde haddimiz bildik, her yaptığınıza boyun eğdik. Ağız açtırmadınız bize, sustuk. Ama yaptıklarınızı beğeniyor muyduk? Hayır. Olanın bitenin pek ala farkında idik. Çok defa köşemizden öğreniyorduk önemli işler üstüne verdiğiniz kötü kararları. İçimiz kan ağlarken yine de gülümseyerek sorardık: “Bugünkü halk toplantısında barış üzerine ne karara vardınız?” Kocamızda : “Sana ne? Sen karışma!” der, bizde susardık.

Kleonike:

- Bak ben susmazdım.

Probulos:

- Susmayınca da, ağzının payını alırdın tabii.

Lysistrata:

- Ben ağzımın payını almamak için susardım. Ama ara sıra da ne kötü kararlara varıldığını öğrenir ve sorardık: “Aman kocacığım, nasıl olur, bu kadar çılgın bir işe nasıl girersiniz?” Ama kocamız bize yukardan bakarak: “Sen elinin hamuruyla erkek işlerine karışma. Cenk işi erkek işi!” derdi.

Probulos:

- Doğru söylemiş, Zeus hakkı için.

Lysistrata:

- Doğru mu söylemiş uğursuz herif. Başımızı derde sokuyordunuz, yine de bizim öğüt vermeye hakkımız yoktu. Ama sonunda siz kendiniz başladınız bağırma ulu orta: “Erkek yok mu bu memlekette?” diye, erkekler cevap verdi size: “Yok, erkek yok bu memlekette!” İşte o zaman biz kadınlar toplandık ve Yunanistan'ı kurtarmaya karar verdik. Daha bekleyebilir miydik? Söz bizim artık, susmak sırası sizde. Aklınızı başınıza toplar, öğütlerimizi dinlerseniz, işlerinizi biz yoluna koruz.

Probulos:

- Siz mi bizim işlerimizi? Bu kadarı fazla, dinleyemem artık!

Lysistrata:

- Sus öyleyse.

Probulos:

- Susayım ha, senin önünde, cadı karı! Baş örtülü bir kadının önünde susmak ha? Ölürüm de susmam. (Aristophanes, 2010:339-340).

Probulos ve kadınlar arasında geçen bu konuşmadan kadınların ataerkil yapı içinde nasıl konumlandırıldığı rahatlıkla görülebilir. Antik Yunan toplumunda savaşa giden çocukları, yani vatandaşları, kadınlar yetiştirmelerine rağmen kadınların savaş ile ilgili konularda fikir beyan etme hakları bulunmamaktadır. Erkeklerle göre “cenk işi erkek işidir” ve kadınların buna karışması kabul edilebilir bir şey değildir. Probulos da bunu yukarıdaki konuşmada açık bir şekilde dile

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/10 Summer 2015

getirmektedir. Daha önce de ifade ettiğimiz üzere Yunan toplumunda kadınların evden dışarı çıkmaları pek hoş karşılanmazdı. Günlerini genellikle evlerin giriş ya da birinci katında kendileri için ayrılmış odalarda geçirirlerdi. Bu sırada erkekler de olimpiyatların düzenlendiği alanlarda, çarşılarda, pazarlarda ya da mecliste rahatça dolaşırlardı. Fakat kadınlar bu durumdan hiç memnun değildiler ve bu durumu değiştirmeye de kararlıydılar.

Lysistrata:

- *İlk yapacağımız iş; erkeklerin silah dolu omuzda, çarşıda pazarda caka satmalarını önleyeceğiz.*

Kleonike:

- *Ah Aphrodite, göster bize o günleri!*

Lysistrata:

- *Yeter artık erkeklerin çarşıda pazarda, zırhlar içinde azgın boğalar gibi dolaşmaları!*

Probulos:

- *Elbette dolaşacaklar, erkeklerin işi bu.*

Lysistrata:

- *Evet ama gene de gülünç, kılıçlı kalkanlı bir erkeğin minnacık balıklar satın alması.* (Aristophanes, 2010:341).

Antik Yunan toplumunda yurttaş erkeklerin çarşıda veya pazarda dolaşmaları için kimseden izin almalarına gerek yoktu; ancak bir köle, erkek olsa bile, izinsiz çarşıda veya pazarda bulunamazdı. Bu konuda kadınların durumu da, yurttaş olsalar bile, kölelerden farklı değildi. Kadınların istedikleri zaman evden dışarı çıkmaları pek mümkün olmadığı gibi alış verişi işini de erkekler yapmaktaydı. Evlenme konusunda da kızlar 15 yaşına geldikleri zaman hemen evlilik hazırlıklarına başlanırdı. Kızların evlenme yaşları genellikle 16-18 yaşları arasındaydı. Bu evliliklerde erkekler genellikle kızlardan büyük olurdu (Akalin, 2003: 29). Bunun tam tersi olduğu durumda ise genellikle erkekler kendilerinden büyük olan kızlarla evlenmek istemezlerdi. Bu durum oyunda Aristophanes tarafından Lysistrata aracılığıyla ifade edilmektedir.

Lysistrata:

- *Biz değil miyiz gençliğimizin tadını çıkarmak varken, sizin savaşlarınız yüzünden yataklarımızda yapayalnız yatanlar? Haydi bize olan oldu diyelim, ya evlerinde yaşları geçen kızlar, onlara ne demeli?*

Probulos:

- *Erkeklerin de yaşları geçmiyor mu?*

Lysistrata:

- *Aynı şey değil; erkek savaştan döndü mü, yaşı geçmiş de olsa, tazecik bir kızla evlenebilir, ama kadının kısacık bir mevsimi var, o geçti mi, kimse onunla evlenmek istemez, oturup falına bakmaktan başka bir işi kalmaz.*

Probulos:

- *Ama dünyada erkekler yaşadıkça, erkeklik kaldıkça ...*

Lysistrata:

- *Sen yaşayacaksın da ne olacak sanki? Gebersene! Toprakta yer bol, git bir tabut al kendine, mezarına çörek koymak da benden. Na!* (Aristophanes, 2010:342-343).

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/10 Summer 2015

Böylece iki taraf arasındaki anlaşmazlık uzadıkça uzamaktadır. Kadınların evde olmaması, yemek yapmaması, çamaşır yıkamaması ve çocuklara bakmaması erkeklerin zor durumda kalmalarına yol açmıştır. Öte yandan birkaç kadın da kocasından ayrı kalmaya dayanamamaktadır. Bazıları yemin etmiş olmalarına rağmen verdikleri sözden dönerek Akropolis'i terk etmek istemektedir. Erkekler de eşlerini ikna etmek için çocuklar başta olmak üzere pek çok yola başvurumaktadırlar. Kadınlar erkeklere isteklerini kabul ettirmeden geri adım atma niyetinde değillerdir. Kinesias da Akropolis'te bulunan eşi Myrrhine'i ikna etmek için Akropolis'in önüne gelmiş ve onunla görüşmek istemektedir.

Kinesias:

- *Myrrhine'ciğim, tatlım benim, bedir bu bana ettiklerin? İn aşağı ne olur!*

Myrrhine:

- *Zeus canımı alsın, inmeyeceğim hayır!*

Kinesias:

- *Yahu ben çağırıyorum nasıl inmezsin?*

Myrrhine:

- *Ne diye çağırıyorsun ihtiyacın yok ki bana.*

Kinesias:

- *İhtiyacın yok ne kelime! Öleceğim yahu!*

Myrrhine:

- *Ben gidiyorum.*

Kinesias:

- *Dur, aman gitme, bari yavrucuğunu dinle. (Çocuğa)*

- *Anneni çağırsana sen!*

Çocuk:

- *Anne, anne, anne!*

Kinesias:

- *Ne oluyor sana, çocuğuna da mı acıımıyorsun? Altı gündür ne yıkandı, ne de meme emdi.*

Myrrhine:

- *Acımaz olur muyum hiç? Ama çocuğun hali babasına vız geliyor.*

[...]

Myrrhine:

- *Siz anlaşıp savaş son vermedikçe, dönmem, Zeus tanığım olsun! (Aristophanes, 2010:353-354).*

Kadınların evde olmaması sadece Kinesias'ın değil, neredeyse tüm erkeklerin canına tak etmişti. Artık dayanacak güçleri kalmamıştı; ancak savaş sadece Atinalıların isteği ile nasıl sona ererdi; bunu düşünüyorlardı! Savaştan geri çekilirlerse sadece güzelim Peloponnesse değil belki de tüm Atina elden gidecektir. Probulos ve yaşlı erkekler baş başa vermiş bir çıkış yolu ararken Spartadan bir elçi gelir. Atinalılar bu elçinin gelişine çok şaşırırlar; hatta biraz da korkarlar! Fakat elçinin isteğini öğrenince şaşkınlıkları bir kat daha artar; çünkü Spartalılar karşılıklı barış istemektedirler.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/10 Summer 2015

Sözcü:

- *Atina'nın senatosu nerede? Şehir meclisi üyelerini de görsem olur. Bir haber getiriyorum.*

Üye:

- *Kimsin sen? İn misin cin misin?*

Sözcü:

- *Ben Spartalıların sözcüsüyüm delikanlı, barış üstüne söz getiriyorum.*

[...]

Üye:

- *Fermana bak süngüye davran. Peki, söyle ne var ne yok Sparta'da.*

Sözcü:

- *Bütün Sparta gece gündüz ayakta. Ne yapacağımızı şaşırdık.*

Üye:

- *Peki, nedir derdiniz? Pan'ın bir oyunu mu?*

Sözcü:

- *Hayır, galiba Lampito'nun bir oyunu. Bütün Sparta kadınları onunla birlikte olup, kocalarına isyan ettiler.*

Üye:

- *Peki ne durumdasınız?*

Sözcü:

- *Kötü durumdayız! İki büklüm dolaşyoruz yollarda fener taşı gibi. Barış yapılmadıkça, kadınlar parmaklarının ucunu bile koklatmayacaklarmış erkeklere.*

Üye:

- *Anlaşıldı, bu kadınların toptan bir ayaklanması. Haydi, git söyle, bize tam yetkili elçiler yollasınlar, konuşalım. Ben de meclise haber vereyim, sözcülerini seçsinler. (Aristophanes, 2010:359-360).*

Spartalı elçiler geldiğinde barışa baştan razı olan ve nasıl bir yol bulacaklarını düşünen Atinalılar fırsattan yararlanmak istemektedirler. Barış görüşmelerinde Atina, Sparta'dan Peloponnesse bölgesini istemektedir. Bu isteğe karşılık olarak da Sparta, Atina'dan Pylos bölgesini istemektedir. İki tarafın bu imkânsız istekleri barış görüşmelerinin tıkanmasına neden olmuştur. Bu sefer de arabulucu olarak Lysistrata devreye girmiştir. İki devlet arasındaki uzlaşma Lysistrata'nın son sözleriyle sağlanmıştır.

Lysistrata:

- *Spartalılar siz şöyle yanuma, siz de şuraya Atinalılar! Şimdi dinleyin beni: Euripides'in bir kadını şöyle der: "Her ne kadar kadınsam da akıl var kafamda." Ben de pek akılsız değilim. Babamdan ve yaşlı kimselerden çok şeyler öğrendim. Madem bu fırsat elime geçmiş, bir çift sözüm var size söyleyecek: Ey Yunanlılar sizler ki bir ailenin çocukları gibisiniz, aynı tanrılara kurban keser, Olympia'da, Thermopylai'de, Pytho'da, daha nice kutsal yerlerde birleşirsiniz, böyleyken, nasıl olur da siz Yunanlılar, düşmanlarınız barbarlar size karşı bıçak bilerken birbirinizi öldürür, kendi şehirlerinizin altını üstüne getirirsiniz? "İşte sözlerimin başı burada biter." (Aristophanes, 2010:364).*

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/10 Summer 2015

Bu sözlerin ardından Spartalılar ile Atinalılar barışı kutlamak için hazırlanan eğlenceye katılırlar. Oyun neredeyse tüm Aristophanes komedyalarında olduğu gibi ortak koronun-Spartalıların da katıldığı Atinalılar korosunun- sahneye girmesiyle son bulur. En sonunda da sahnede bulunanların hepsi şarkılarla ve danslarla çıkarlar.

5. Sonuç

Yapılan tarihi araştırmalar ve antropolojik çalışmalar, kadının her zaman toplumun merkezinde yer alan bir konumda bulunduğunu ortaya koymaktadır. Kadın toplumsal döngünün ortasında hayati bir konuma ve öneme sahiptir. Buna rağmen sistem içinde sürekli dışlanmakta, ötelenmekte ve hor görülmektedir. Yapılan bu çalışmada Antik Yunan toplumunda kadının toplumsal alandaki yeri Aristophanes'in *Lysistrata* adlı komedyasından yola çıkılarak değerlendirilmeye çalışılmıştır. Böylece günümüzde de güncel olan kadın soruna dikkat çekilmesi ve toplumsal alanda bir duyarlılık ve farkındalık oluşturulması amaçlanmıştır.

Charles Fournier kadının gelişmişliğinin ve özgürlüğünün toplumun gelişmişliğinin ve özgürlüğünün temel ölçütü olduğunu söyleyen ilk filozof olarak bilinmektedir; ancak bu oyun açık bir şekilde göstermektedir ki Antik dönemde Aristophanes zaten benzer düşünceleri eserlerine yansıtmıştır. Konunun daha çarpıcı ve etkili bir şekilde sunulabilmesi için çalışma içinde oyundan alıntılar yapılmıştır. Yapılan alıntılardan da anlaşılacağı üzere Antik Yunan toplumunda kadınlar erkekler tarafından devamlı hakarete uğramakta, aşağılanmakta ve hor görülmektedir. Bu yüzden bu oyun Antik Yunan toplumunda kadınlara kabul ettirilmeye çalışılan toplumsal kimliklere karşı bir tepkidir, bir başkaldırıdır. Bu dönemde toplumsal kimlik dayatmasına karşı açılan savaşın bir göstergesidir! Öte yandan oyun içinde yer alan konuşmalar, kadınların ve erkeklerin birbirleri hakkındaki duygularının ve düşüncelerinin Antik Yunan toplumundan günümüze kadar pek değişmediğini de ortaya koymaktadır. Sonuç olarak da, bu çalışmada vurgulanmak istenen en önemli nokta; bugün batı uygarlığını temsil ettiğini iddia eden toplumların temelinde dışlanmaya, eşitsizliğe ve adaletsizliğe dayanan kemikleşmiş bir kadın algısının bulunduğu gerçeğidir!

KAYNAKÇA

- AKALIN, A. G. (2003). Eskiçağda Grek Kadının Toplumsal Yaşantısı, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi, Cilt: 21 Sayı: 33 DOI: 10.1501/Tarar_0000000140, Ankara/Türkiye
- AKIN, B. A. (2013). Doksanlı Yıllarda Türk Tiyatro Metinlerinde Kadının Varoluşu, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/9 Summer 2013, p. 459-470, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, Doi Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.5360> ANKARA-TURKEY
- ARİSTOPHANES (2010). Eşekarıları, Kadınlar Savaşı ve Diğer Oyunlar, çev: Sabahattin Eyüboğlu, Azra Erhat, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- ARİSTOTELES (2010). Poetika, çev: Samih Rifat, İstanbul: Can Yayınları.
- ARİSTOTELES (2000). Politika, çev: Mete Tunçay, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- DİKYOL ÇİĞİR D., ÖZTÜRK M. (2013). Antik Yunan Tragedyasında Değerler Eğitimine Dair İzler, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/12 Fall 2013, p. 323-334, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, Doi Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.6057>, ANKARA-TURKEY

- GOLDMANN, L. (1964). Pour sociologie du roman (La méthode structuraliste génétique en histoire de la littérature) Paris: Gallimard.
- GÜNEŞ, M. (2007). Başkaldıran Kadının Dramı: Kurban, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 2 /1 Winter 2007, p. 247-251, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, Doi Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.43>, ANKARA-TURKEY
- HANÇERLİOĞLU, O. (2010). Düşünce Tarihi, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- PLATON (2015). Devlet, çev: Sabahattin Eyüboğlu-M. Ali Cimcoz, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- ŞENER, S. (2010). Dünden Bugüne Tiyatro Düşüncesi, İstanbul: Dost Kitabevi.
- YÜKSEL, A. (1990). Antik Yunan Tiyatrosunda Komedyanın Evreleri, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, Cilt: 33, Sayı: 1.2, Sayfa: 557-569 DOI: 10.1501/Dtcfder_0000000846, Ankara/Türkiye
- <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.04.0009%3Achapter%3D12> [15.04.2015]
- <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/18/29/205.pdf> [15.04.2015]

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

- GÜZEL, B., (2015). “Lysistrata: Kadının Antik Yunan Toplumundaki Yeri / Lysistrata: The Place Of Woman In Ancient Greece”, TURKISH STUDIES -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-, ISSN: 1308-2140, (Prof. Dr. Şefik Yaşar Armağanı), Volume 10/10 Summer 2015, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8355>, p. 505-522.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/10 Summer 2015

